

ПЕРСПЕКТИВИ РЕАЛІЗАЦІЇ ФУНКЦІОНАЛЬНОЇ КОМПОНЕНТИ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ

Фаїзов Анатолій Вікторович

кандидат економічних наук, доцент, доцент
кафедри економічної безпеки та фінансових розслідувань
Національна академія внутрішніх справ, Україна

В умовах сучасних викликів публічні закупівлі залишаються не лише засобом ефективного задоволення суспільних потреб, а й стають інструментом досягнення різних оперативних та стратегічних цілей країни. Тендерний механізм здійснює системний вплив на соціально-економічні процеси шляхом реалізації функціональної компоненти, яка охоплює:

1) закупівлю товарів, робіт і послуг для забезпечення функціонування державних та муніципальних структур, діяльність яких направлена на задоволення суспільних потреб у різних сферах (національна оборона та безпека, енергетика, медицина, інфраструктура, освіта, культура тощо);

2) вирішення соціально-економічних завдань з врахуванням стану розвитку країни, регіону чи галузі (створення нових робочих місць і стимулювання окремих секторів національної економіки, де приватний бізнес має обмежені можливості; підтримка різних категорій суб'єктів господарювання; забезпечення впровадження інноваційних технологій; екологізація національних виробництв);

3) регулювання ринкової кон'юнктури (проведення товарних інтервенцій та збільшення пропозиції, або ж навпаки – зростання обсягів публічних закупівель для формування додаткового попиту та відновлення балансу на ринку конкретного товару).

Аналіз зарубіжного досвіду показує, що уряди країн задіявали публічні закупівлі як інструмент розв'язання різних категорій соціально-економічних проблем: забезпечення професійного навчання та надання робочих місць певним групам безробітних, яким важко працевлаштуватись (іммігранти, молодь, люди з обмеженими можливостями) [1;2]; протидія використанню дитячої праці [3;4]; підтримка участі у закупівлях корінних народів та певних груп населення – ветеранів, жінок [5;6;7;8].

В умовах широкомасштабного вторгнення російської федерації публічні закупівлі успішно реалізовували свою соціально-економічну функцію, задовольняючи поточні потреби регіонів та секторів економіки, які постраждали від ворожих дій, а також найголовнішої сфери країни в умовах війни – оборонно-безпекової. Для забезпечення швидкості та спрощення придбання необхідних товарів, робіт і послуг, а також конфіденційності інформації про замовників і учасників закупівель були змінені організаційно-правові підходи їх проведення. Так зокрема, з метою оперативної відсічі агресору та ліквідації негативних наслідків воєнних дій було прийнято Постанову Кабінету Міністрів України «Деякі питання здійснення оборонних та публічних закупівель товарів, робіт і послуг в умовах воєнного стану» № 169 від 28.02.2022 р., яка дозволяла всім замовникам проводити оборонні та публічні закупівлі шляхом укладання прямих договорів. Згодом без застосування процедур та спрощених закупівель мали право закуповувати лише окремі категорії замовників (Міністерство оборони України, Служба безпеки України, Національна поліція України та ін.). Таким чином, в умовах воєнного стану при

проведені торгів застосовується більш гнучкий порядок задоволення потреб залежно від їх важливості й терміновості.

Сучасний етап адаптивних змін у сфері публічних закупівель обумовлений викликами, які створять в майбутньому нові можливості використання їх механізму для досягнення стратегічних завдань у процесі відновлення нашої країни, синхронізувавши поточні цілі вдосконалення тендерної системи із генеральними напрямами соціально-економічного розвитку країни.

Враховуючи плани масштабного будівництва та інфраструктурної відбудови України, потенціал публічних закупівель доцільно задіяти для працевлаштування окремих категорій населення – ветеранів війни, внутрішньо переміщених осіб та осіб, які повертатимуться з-за кордону. Іншим важливим напрямом застосування тендерного механізму має стати екологічна безпека, адже під час відновлення зруйнованої інфраструктури вимоги екологічності, ресурсо- та енергоефективності мають бути в обов'язковому порядку інтегровані у тендерну документацію. Більше того, реалізація екологічного треку повинна охоплювати не тільки законодавче закріплення екологічних характеристик в критеріях оцінювання пропозицій, а й умови надання переваг учасникам із екологічними товарами або неодмінної їх закупівлі за окремими категоріями та групами[9].

Для успішної реалізації функціональної компоненти, доцільно переглянути роль високовартісних закупівель, які за своїм потенціалом для замовника, можуть мати додатковий соціально-економічний вплив на регіон, галузь чи країну в цілому. Тому при їх плануванні організатору торгів, крім критерію економії, слід оцінювати потенційні екологічні та соціальні переваги, визначаючи важливість і черговість проведення закупівель для досягнення синергетичного ефекту. Цей підхід не тільки змінить у свідомості замовників розуміння суспільної ролі публічних закупівель, що особливо актуально в умовах війни та післявоєнної відбудови країни, а й буде своєрідним інформаційним індикатором для учасників і майбутніх інвесторів проєктів післявоєнної відбудови[10;11;12].

Отже, для досягнення різноманітних оперативних та стратегічних цілей країни, необхідно гармонійно поєднати тактичне регулювання системи публічних закупівель із генеральними напрямами державної політики згідно з національних пріоритетів та міжнародних зобов'язань. Системні організаційно-правові зміни механізму публічних закупівель не тільки сприятимуть адаптації національної практики організації проведення тендерів до нових викликів, а й ефективній реалізації їх функціональної компоненти у повоєнний період.

Список використаних джерел:

1. Social return on investment (SROI). PIANOo (Dutch Public Procurement Expertise Centre). URL: <https://www.pianoo.nl/en/sustainable-public-procurement/spp-themes/social-return-investment-sroi>.
2. Apprenticeships through procurement. London council. URL: <https://www.londoncouncils.gov.uk/our-key-themes/economic-development/apprenticeships/making-it-happen/apprenticeships-through-procurement>.
3. Public Procurement and Human Rights. DFO. URL: <https://anskaffelser.no/en/english/public-procurement-and-human-rights>.
4. List of Products Produced by Forced or Indentured Child Labor. An official website of the United States government. Bureau of International Labor Affairs. URL: <https://www.dol.gov/agencies/ilab/reports/child-labor>.
5. Procurement Strategy for Aboriginal Business. URL: <https://www.sac-isc.gc.ca/eng/1354798736570/1610985991318>.

6. Indigenous Procurement Policy. National Indigenous Australians Agency. URL: <https://www.niaa.gov.au/indigenous-affairs/economic-development/indigenous-procurement-policy-ipp>.
7. Contracting assistance program benefits. US Small Business Administration. URL: <https://www.sba.gov/federal-contracting/contracting-assistance-programs>.
8. Christopher McCrudden. Using public procurement to achieve social outcomes. Natural Resources Forum. A United Nations sustainable development journal. Volume 28, Issue 4. November 2004. Pages 257-267.
9. Проект Плану відновлення України. Матеріали робочої групи «Екологічна безпека». Національна рада з відновлення України від наслідків війни. Лип. 2022. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/recoveryrada/ua/environmental-safety-assembly.pdf>.
10. Веста Малолітнева. Якими мають бути публічні закупівлі в Україні у післявоєнний період? <https://voxukraine.org/yakymy-mayut-buty-publichni-zakupivli-v-ukrayini-u-pislya-voyenniy-period>.
11. Лахтіонова Л. Чому і як мають змінитися правила закупівель у повоєнний період. Українська правда. Економічна правда. 5 серп.2023 URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/08/5/690043/>.
12. Ференц А. Якими будуть закупівлі після війни. URL: <https://dozorro.org/blog/yakimi-budut-zakupivli-pislya-vijni>.